

Hemşirelik Öğrencilerinin Sağlık Bakımında Bilgisayar Kullanımına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Examining Nursing Students' Attitudes Towards Computer Use in Health Care

Hülya BAYBEK¹, Arzu KIVRAK², Halime TOZAK YILDIZ³, Merve ÇİFTÇİ⁴

ÖZ

Amaç: Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin sağlık bakımında bilgisayar kullanıma yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Araçlar ve Yöntem: Tanımlayıcı olarak planlanan çalışmanın örneklemini elaman sayısı belli olan evrenden olayın görülüş sıklığının belirlenmesinde kullanılan formül ile hesaplanan 300 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Kaminski tarafından geliştirilen, "Sağlık Bakım Sisteminde Bilgisayarlara Karşı Tutum Ölçeği" ile birebir görüşme yöntemi ile etik kurallara uygun olarak yürütülmüştür. Veriler SPSS 15,0 paket programında; sayı ve yüzde (%) hesaplamaları olarak değerlendirilmiş, ölçülebilir değişkenlerin karşılaştırmasında Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Sağlık bakımı verilen alanlarda, bilgisayar kullanımına yönelik duygu ve tutumlarının cinsiyet, yaş ve sınıfa göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çalışmada; bilgisayar kullanımına yönelik kararsızlık veya anksiyete yaşayabilecek olanlar %2, bilgisayar kullanımı konusunda huzursuz ve endişeleri olanlar %4, bilgisayar teknolojisi farkındalığı sınırlı olanlar %8 oranındadır. Bilgisayar yetenekleri konusunda gerçekçi görüşe sahip olanların %38,7, çeşitli bilgisayar programlarını kullanma yeteneği konusunda kendinden emin olanların %36, bilgisayar kullanmayı öğrenebilme konusunda kendilerinden çok emin olan, bilgi teknolojisini önemseyenlerin %11,3 oranında oldukları belirlenmiştir.

Sonuç: Hemşire öğrencilerin bilgisayar teknolojisi ve eğitimini, sağlık bakımının ayrılmaz bir parçası olarak görmelerini sağlamak ve hemşire öğrencilerin bilgisayar kullanım etkinliğini artırmak amacıyla bilgisayara dayalı bir çevrede uygulamalarını gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Bilgisayar kullanımı, bilişim, hemşirelik öğrencileri, sağlık bakımı

ABSTRACT

Purpose: This study aimed to determine nursing students' attitudes towards computer use in healthcare.

Materials and Methods: The sample of the study, which was planned as a descriptor, consisted of 300 nursing students calculated by the formula used to determine the incidence of the event from the universe with a certain number of elements. This study's data were collected in face-to-face interviews. For data collection, the researcher used the "Attitudes Towards Computer in Health Care Assessment Scale" developed by Kaminski. This study was performed in compliance with ethical rules. The data were assessed using numbers and percentages in SPSS 15.0 software. The Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis H tests were used to compare measurable variables.

Results: This study determined that emotions and attitudes towards computer use in fields where healthcare service is provided did not vary significantly by gender, age or year of study. Of the participants, 2% felt unease or anxiety about computer use, 4% felt restless or anxious about computer use, and 8% had limited awareness about computer technology. It was determined that 38.7% of the participants had realistic opinions about their computer abilities, 36% felt confident about using various computer programs, and 11.3% felt confident about learning computer use and were aware of the value of computer technology.

Conclusion: It should be ensured that nurse students see computer technology and education as an inseparable part of health care and nurse students should implement their applications in a computer-based environment in order to increase computer usage efficiency.

Key Words: Computer use, health care, informatics, nursing students

Gönderilme tarihi: 1.8.2019; Kabul edilme tarihi: 4.12.2019

¹ Dr. Öğr. Üyesi Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Muğla.

² Öğr.Gör. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Muğla.

³ Dr. Öğr. Üyesi Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Histoloji Anabilim Dalı, Kırşehir.

⁴ Hemşire, Afyon Zübeyde Doğum ve Çocuk Hastanesi, Afyon.

Sorumlu Yazar: Halime Tozak Yıldız, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Histoloji Anabilim Dalı, Kırşehir e-posta: htilyildiz@ahievran.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde değişen ve gelişen teknoloji bilgi birikimini ve hareketini de arttırmakta, hızlı değişim nedeni ile sağlık profesyonelinin her konuyu tam anlamıyla bilmesi imkansız hale gelmektedir. Değişen sağlık bakım sistemine ayak uydurabilmek için, sağlık profesyonelleri, teknolojik gelişmelere uyum sağlamaya, bakım metotlarını geliştirmeye gayret etmekte ve bilgilerini arttırmaya çalışmaktadır.¹

Hastalardan toplanan ve depolanan tıbbi veri miktarı hızla artmakta; toplanan verilere tekrardan ulaşma, kullanma ve işleme giderek zorlaşmaktadır. Bu nedenle bilgisayar ve bilgi teknolojilerinin kullanımına gereksinim duyulmuştur. Bilgisayar ortamından toplanan sağlık kayıtları, birçok kurum tarafından oluşturulmuş hasta bilgilerinin elektronik kayıtlarıdır. Elektronik sağlık kayıtlarına birçok yerden ve birçok kişi tarafından erişilebilir ve görüntülenebilir olması nedeni ile hasta verileri paylaşılmakta, sağlık ve hasta bakımında süreklilik sağlanmaktadır.²

Sağlık bakımı veren kurumlarda hemşirenin görev tanımlamaları, değişen bakım teknolojileri ile yeniden şekillenmektedir. Günümüzde profesyonel hemşireden, teknoloji alanındaki değişim ve gelişim doğrultusunda, sağlık bakımı çevresinde etkin rol alması, karmaşık sorunları çözümlemesinin yanı sıra birey ve yakınlarına bütüncül hemşirelik bakımını planlama ve uygulama sorumluluğu da verilmektedir.³⁻⁵ Özellikle bilginin sistematik olarak işlenmesi bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin ve sorumlu kullanımı için sağlık ve tıp bilimi alanında iyi eğitilmiş sağlık bakım profesyonellerine ihtiyaç vardır.¹

Amerikan Hemşireler Birliği (ANA) yayınladığı bir raporda hemşirelerin bilimsel yeterliliklerine sahip olmasının önemini belirlemiştir.⁶ Yeni başlayan hemşirelerin temel bilgisayar becerilerine, bilgi ve hasta bakımı yönetim becerilerine sahip olması gerekmektedir. Hemşirelik bakımını sağlamak ve hemşirelik uygulamalarını desteklemek için hemşirelik verisinin, bilgisayar ve enformasyonunun işlenmesi ve yönetilmesine yardımcı olmak amacıyla bilgisayar biliminin, bilgi biliminin ve hemşirelik biliminin üçlü entegrasyonundan oluşan hemşirelik bilimi ANA

tarafından 1992 yılında yeni bir uzmanlık alanı olarak tanımlanmıştır. Günümüzde hemşirelik bilimi, üzerinde çalışılmaların hızla arttığı bir alandır.⁷⁻⁹ Ulusal hemşirelik örgütleri hemşirelerin bilgisayar okuryazarı olmalarını ve bu okuryazarlığı hemşirelik biliminde kullanmalarını önermektedir.¹⁰

Bilgisayarın; hemşirelerin günlük ve mesleki yaşamına hızla girmesine karşın literatürde, sağlık bakımında bilgisayar kullanımına hemşirelerin direnç gösterdikleri belirtilmektedir.¹⁰⁻¹⁹ Hemşireler bu durumun nedeni olarak; bilgisayar kullanımının, hemşirelerin temel felsefesi olan holistik ve hümanistik anlayışa uymadığını, ayrıca karmaşık olduğunu belirtmektedirler. Oysa teknoloji ve bilgisayar kullanımının, karar verme yetki ve yeteneklerine katkı sağlayacağı, hasta bakımının kalitesini arttıracığı ve maliyeti azaltacağı bazı araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.^{7,20-23} Ayrıca hemşireler üzerine yapılmış olan bir çalışmada hemşirelerin sağlık bakımı uygulamalarında bilgisayar kullanımına karşı olumlu tutumlarının olduğu ve bu tutumun yaşa, medeni duruma, eğitime, kurumun türüne, iş ünvanına, bilgisayar eğitimine, bilgisayar deneyimine, kullanım süresine ve yerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.¹⁰

Sağlık bakımı ortamlarında bilgisayarlardan etkili bir şekilde yararlanılması için; hemşirelerin bilgisayar kullanımına yönelik tutumlarının, belirlenmesi, bilgisayar kaygısının en aza indirilmesi, kurum için maliyet ve etkinliğin hesaplanması, bilgisayarlara olan ilginin artırılması ve bireyle ilgili güvenliğin sağlanması gerekmektedir.²⁴ Sağlık bakımı ortamlarında bilgisayar ve bilgisayara bağlı teknoloji kullanımının artması amacıyla eğitim öğretim sürecinden itibaren hemşirelerin bilgisayar teknolojisinin kullanımı konusunda hazır olmaları gerekmektedir. Bunun için hemşirelik alanında bilgisayar kullanımı, bilgisayar becerileri, bilgisayar okuryazarlığı düzeyleri gibi konularda hem hemşire adayları hem de mezun hemşireler üzerinde araştırmalar yapılmalıdır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada öğrenci hemşirelerin sağlık bakımında bilgisayar kullanıma yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

ARAÇLAR ve YÖNTEM

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu çalışma Mart-Nisan 2016 döneminde bir devlet üniversitesinin Hemşirelik Bölümü'nde yürütülmüştür.

Evren ve Örnek Seçimi

Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören 1, 2, 3 ve 4. Sınıf toplam 924 öğrenci araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmada tam sayım yapılmayıp örnekleme yoluna gidilmiştir. Minimum örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında evrendeki elaman sayısı belli olan gruplarda olayın görülüş sıklığının belirlenmesinde kullanılan formül ile hesaplanıp, %10 artırılarak 300 öğrenci olarak belirlenmiştir. Örnekleme girecek öğrencilerin seçiminde basit rassal örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Tipi

Araştırma; sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumların belirlenmesi ile tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler iki bölümden oluşan anket ile toplanmıştır. Anketin birinci bölümünde çalışmanın bağımlı değişkenini oluşturan Sağlık Bakımında Bilgisayar Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği (SBBKYTÖ), ikinci bölümünde ise çalışmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan kişisel özellikler formu yer almaktadır.

SBBKYTÖ (Pretest for Attitudes Toward Computers in Healthcare), Kaminski tarafından 1996 yılında geliştirilmiş ve 2007 yılında 2. sürümü yayımlanmıştır. Ölçeğin 2008 yılında Kaya ve Aştı tarafından yapılan geçerlilik-güvenirlilik çalışmasında Cronbach's Alpha değeri 0,92 olarak saptanmıştır.²⁰ Bu çalışmadaki güvenilirlik değeri (Cronbach's alfa: 0,91) Kaya ve Aştı tarafından yapılan geçerlilik-güvenirlilik çalışmasına paralel olarak bulunmuştur. Bu nedenle, bu çalışmadaki örneklem grubundan elde edilen PATCH Değerlendirme Ölçeği verilerinin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Ölçek, hemşirelerin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik duygu ve tutumlarını ölçmekte ve toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Tutum ifadeleri;

“kesinlikle katılıyorum” dan başlayıp, “kesinlikle katılmıyorum” a kadar giden yanıt seçenekleri olan 5 aşamalı likert tipindedir. Ölçekte olumlu ifadeler (1, 2, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 29, 31, 33, 34, 36) ve olumsuz (3, 5, 9, 10, 13, 14, 15, 20, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 35, 38, 39, 40) ifadeler bulunmaktadır. Olumlu ifadeler; kesinlikle katılıyorum “1 puan” katılıyorum “0,5 puan” kararsızım “0 puan” katılmıyorum “-0,5 puan” ve kesinlikle katılmıyorum “-1 puan”, olumsuz ifadelerde ise; kesinlikle katılıyorum “-1 puan” katılıyorum “-0,5 puan” kararsızım “0 puan” katılmıyorum “0,5 puan” ve kesinlikle katılmıyorum “1 puan” olarak puanlanmaktadır.²⁵ Ölçekten alınan yüksek puanlar sağlık bakımında bilgisayarlara yönelik tutumların olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçeğin potansiyel puan dağılımı -40 ile 40 arasında değişmekte ve sağlık bakımında bilgisayar kullanımına ilişkin tutumlar altı grupta değerlendirilmektedir.²⁵

Grup 1 (-40 ile -28 puan): Teknoloji korkusunun göstergesidir. Bireyler bilgisayar eğitiminin başlangıç aşamasında kabul edilmelidir. Sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik kararsızlık veya anksiyete oluşabilir. Temel bilgisayar becerilerini kapsayan eğitim programı destek sağlayabilir. Grup 2 (-27 ile -15 puan): Bilgisayar kullanımı konusunda huzursuzluğun göstergesidir. Bilgisayar eğitimine çok temel bilgiler ile başlanmalıdır. Sağlık bakımında bilgisayarların yararlılığı konusunda endişeleri vardır. Grup 3 (-14 ile -4 puan): Bilgisayar kullanımında orta derecede rahattırlar. Bilgisayar kullanımı konusunda temel bilgiye sahiptirler. Sağlık bakımında bilgisayar teknolojisi uygulamasının farkındalığı sınırlıdır. Grup 4 (-3 ile 12 puan): Bilgisayar kullanırken kendilerini rahat hissederler. Çeşitli durumlarda bilgisayarın yararlılığının farkındadırlar. Sağlık bakımında bilgisayar yetenekleri konusunda gerçekçi görüşe sahiptirler. Grup 5 (13 ile 26 puan): Çeşitli bilgisayar programlarını kullanma yeteneği konusunda kendinden emindirler. Toplumsal gelişimde bilgisayarın yararına inanırlar. Sağlık bakımında bilgisayar kullanımına istekli bir bakış açıları vardır. Grup 6 (27 ile 40 puan): Yaratıcılığı ve bakımda işlerliği arttırmak için bilgisayar kullanmayı öğrenebilme konusunda kendilerinden çok emindirler. Bilgi teknolojisinin değerinin farkındadırlar. Sağlık bakımında

bilgisayar kullanımına yönelik idealistik ve pozitif bir bakış açıları vardır.

Araştırmanın değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini; cinsiyet, yaş ve sınıf, araştırmanın bağımlı değişkenlerini ise toplam tutum puanı oluşturmaktadır.

Araştırma problemi

Bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Hemşirelik öğrencilerinin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumlarının seviyesi nasıldır?
- Hemşirelik öğrencilerinin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumları demografik özelliklerine göre anlamlı ölçüde farklılaşmakta mıdır?

Verilerin toplaması

Araştırmanın verileri Mart 2016 döneminde anket yöntemi ile toplanmıştır. Anketler, ders saatlerinin başlangıçlarında, ilgili ders hocasından izin alınarak sınıf ortamında dağıtılarak uygulanmıştır. Anketi doldurma süresi yaklaşık 15 dakikadır. Çalışma, formları eksiksiz dolduran 300 öğrenci ile tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 15,0 paket programında, tanımlayıcı tablolarda aritmetik ortalama \pm standart sapma, sayı ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır. Normal dağılım varsayımını Kolmogorov Smirnov testi ($p<0.001$) ile sınanmış ve normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu çerçevede istatistiksel analizde parametrik olmayan yöntemler tercih edilmiştir. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup durumunda, parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Mann Whitney U test; ikiden fazla grup durumunda, parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis H testi kullanılmış, tüm karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.²⁶

Araştırma Etiği

Kurum Yönetimi ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği kurulundan etik kurul izni alınmıştır. (16.02.2016 tarih ve 71696498-165sayı). Katılımcıların bilgilendirilmesi amacıyla

anketin başlangıç bölümünde yer alan araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgilendirme yazısı görüşme öncesinde katılımcılar tarafından okunup onaylanmıştır.

BULGULAR

Sağlık bakımı sisteminde bilgisayar kullanımının yaygınlaşması, hemşirelerin bilgisayar kullanımı konusunda tutumlarının yaygın bir şekilde irdelenmesini gerektirmektedir. Öğrenci hemşirelerin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışmaya katılanların %53'ünü kadın, %66'sını 18-20 yaş arası ve %34,3'ü üçüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Cinsiyet, Yaş ve Sınıf Değişkenlerinin Dağılımı (n=300).

Değişkenler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Erkek	141	47,0
Kadın	159	53,0
Yaş		
18-20 yaş arası	198	66,0
21-23 yaş arası	100	33,3
24 yaş ve üzeri	2	0,7
Sınıf		
1 sınıf	63	21,0
2 sınıf	81	27,0
3 sınıf	103	34,3
4 sınıf	53	17,7
Toplam	300	100,0

Öğrencilerin sağlık bakım hizmetinin sunulduğu alanlarda bilgisayar kullanımına yönelik tutumları değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermemiştir. SBBKYTÖ puanları gruplandırarak yorumladığında; çalışmanın en küçük grubunu birinci gruptaki öğrencilerin (%2, n=6) oluşturduğu ve bu öğrencilerin teknolojik korku yaşadıkları görülmektedir. Bunu grup 2'de (%4, n=12) yer alan ve bilgisayarların yararlılığı konusunda endişeleri olan hemşirelik öğrencileri izlemektedir. Bilgisayar teknolojisi uygulamasında farkındalığı sınırlı olan üçüncü gruptaki öğrencilerin %8 (n=24) oranında bulunduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunu ise grup 4'de (%38,7, n=116) yer alan ve bilgisayar yetenekleri konusunda gerçekçi görüşe sahip olanlar oluşturmuştur. Grup 5'te yer alan, ve bilgisayar kullanımına istekli bir bakış açıları olan öğrencilerin oranı %36 (n=108) olarak belirlenmiştir. öğrenci hemşirelerin %11,3'ünün (n=34) ise sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik idealistik ve

pozitif bir bakış açıları olan grup 6'da bulunduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. SBBKYTÖ Puanlarının Dağılımı (n=300).

Grup	Puan aralığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Grup 1	-40 ile -28 puan arası	6	2,0
Grup 2	-27 ile -15 puan arası	12	4,0
Grup 3	-14 ile -4 puan arası	24	8,0
Grup 4	-3 ile 12 puan arası	116	38,7
Grup 5	13 ile 26 puan arası	108	36,0
Grup 6	27 ile 40 puan arası	34	11,3
Toplam		300	100,0

SBBKYTÖ: Sağlık Bakımında Bilgisayar Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği

Çalışmada öğrenci hemşirelerin SBBKYTÖ puan ortalamaları, 40 puan üzerinden yapılan değerlendirmede 10,42±13,62 (Min-Mak: -32-36) olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin sağlık bakım hizmetinin sunulduğu alanlarda bilgisayar kullanımına yönelik puanlarının cinsiyet (U=-1,481; p=0,139), yaş (H=1,773; p=0,412) ve sınıf (H=0,613; p=0,894) değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (Tablo 3).

TARTIŞMA

Hızla gelişen ve ilerleyen teknoloji sağlık bakımı hizmetlerinin her aşamasında yoğun şekilde kullanılmaktadır. Teknoloji kapsamında bilgisayarlar sağlık bakımında bilgiye ulaşma, iletişim sağlama, elektronik tıbbi kayıt sistemleri gibi birçok amaçla kullanılabilir. Bilgisayarların kullanımı, sağlık hizmetini üreten ve sunan kişilerce kabul edilebilir olduğu sürece başarılı olacaktır. Bu nedenle hemşirelerin bilgisayarları kullanma konusundaki hazır bulunuşlukları ve bilgisayarlarla yönelik tutumları önemlidir.²⁷

Sağlık alanında eğitim alan öğrenciler ile yapılan benzer çalışmaların sonuçlarına bakıldığında; SBBKYTÖ puan ortalamalarını; Şahin ve ark.nın²⁸ 278 öğrenci ile yapmış oldukları çalışmada 13,68±9,49 olarak, Özen ve ark.nın²⁹ 282 hemşirelik öğrencisi ile yapmış oldukları çalışmada 10,73±9,98 olarak, Kaya'nın³⁰ iki ayrı hastanede çalışan 1085 hemşire ile gerçekleştirdiği çalışmada 12,94±10,03 olarak, Topkaya ve Kaya'nın¹⁰ iki ayrı hastanede çalışan 738 hemşire ile yaptıkları çalışmada 15,18±10,94 olarak bildirilmektedir. Bu çalışmada elde edilen ortalamamız diğer araştırmacıların bildirimleri ile benzer olduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan bu çalışmalarda genel olarak hemşirelerin sağlık bakımında bilgisayar

kullanımına yönelik olumlu tutumlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırma konusuna yönelik olarak yurt dışında yapılan çalışmalarda ise; Huryk³¹, Shoham ve Gonen³², McLane³³ ve Vijayalakshmi ve ark.³⁴ çalışmalarında hemşirelerin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Fakat Huryk³¹ çalışmasında, hemşirelerin "teknolojinin hasta bakımını insan ilişkilerini azaltıcı etki etmesi"nden korktuklarını bildirmektedir. Hegney ve ark.³⁵, Nkosi ve ark.³⁶ ise hemşirelik öğrencilerinin bilgisayar kullanmaya yönelik tutumlarının olumlu olduğunu ve hasta bakımının kalitesini arttırmak için bilişim teknolojilerini kullanmaya istekli olduklarını ifade etmişlerdir. Bilgisayar kullanımına yönelik tutumların yurt dışında daha olumlu olması teknolojinin bu ülkelerde daha hızlı gelişmesi, hemşirelik eğitime ve uygulamalarına daha hızlı girmesine bağlı olabilir.

Öğrenci hemşirelerin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumlarını SBBKYTÖ puanları gruplandırarak incelendiğinde; Atay ve ark.³⁷ ile Özen ve ark. tarafından yapılan diğer bir çalışmada²⁹ öğrencilerin daha çok grup 4 de yer aldıkları bildirilmektedir. Benzer şekilde Güney Hindistan'da yapılan çalışmada³⁴ ise hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunun grup 4 (%77) de yer aldığı rapor edilmektedir. Hemşire örnekleminde yapılan çalışmalarda; Kaya³⁰ hemşirelerin çoğunluğunun grup 4 (%38,2) ve grup 5'te (%47,2) olduğunu, Topkaya ve Kaya¹⁶ hemşirelerin çoğunluğunun grup 4 (%36,6) ve grup 5'te (%43,2) olduğunu rapor etmektedirler. Bu çalışmada elde edilen sonuçların diğer araştırmacıların^{10,29,30,37} bildirimleri ile karşılaştırıldığında benzer dağılım gösterdiği görülmektedir. Hindistan'da yapılan araştırma³⁴ sonuçlarına göre kıyaslandığında ise olumlu tutuma işaret eden grupların daha yüksek oranlarda olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonucun, örneklemi oluşturan hemşirelik öğrencilerinin farklı müfredat ile eğitilmelerinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Hemşirelerin sağlık alanındaki bilgisayarlarla yönelik olumlu tutumu, bilgisayarlı bakım planlamasının uygulanması için bir ön şarttır. Öğrencilerin teknoloji ile bağdaşma düzeyleri, uygulama ve tecrübe sonucunda artmaktadır. Bu bulgu, bilgisayar teknolojisinde resmi bir ders almanın, bilgisayarın öğrencilere tanıtılması için yararlı bir yaklaşım olduğunu ve bilgisayar bilgi ve

becerilerinin güçlendirilmesi için etkili bir yöntem olduğunu önermektedir. Hemşirelik öğrencilerinin lisans programında temel düzeyde bir bilişim yeterlikleri oluşturmak, bilişim müfredatını planlamak ve öğrencileri güvenli, kanıta dayalı hemşirelik bakımını teşvik etmeye

hazırlamak için hayati öneme sahiptir.³⁸ Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerinde bilgisayar ve internete ulaşımının artırılması ve temel düzeyde bilişim yeterliklerini oluşturulması sağlık bakımında teknoloji kullanımlarını da olumlu yönde etkileyecektir.

Tablo3. SBBKYTÖ Puanlarının Değişkenlere Göre Karşılaştırılması (n=300).

Değişkenler	Ort±SS	Medyan	En az/En çok	Test Değeri	p
Cinsiyet					
Erkek	9,43±12,68	10	-32/34	-1,481*	0,139
Kadın	11,31±14,39	13	-31/36		
Yaş					
18-20 yaş arası	10,25±13,14	11	-32/36	1,773**	0,412
21-23 yaş arası	11,06±14,39	13,5	-31/35		
24 ve üzeri yaş	4,00±22,63	-4	-20/12		
Sınıf					
1 sınıf	10,41±13,09	11	-31/35	0,613**	0,894
2 sınıf	9,69±14,11	10	-32/36		
3 sınıf	10,91±13,63	13	-31/35		
4 sınıf	10,42±13,62	12	-31/34		

SBBKYTÖ: Sağlık Bakımında Bilgisayar Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği

*Mann-Whitney U Testi

**Kruskal-Wallis H Testi

SBBKYTÖ puanları cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde bulgularda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Brumini ve ark.³⁹, Kaya³⁰ hemşirelerde tutumu etkilemediğini bildirmektedir. Smith ve ark.⁴⁰ bir diş hekimliği fakültesindeki öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeninin katılımcıların bilgisayar okuryazarlık düzeyini etkilemediğini belirlemiştir. Işık ve Akbolat²⁰ cinsiyetin sağlık hastane bilgi sistemlerinin kullanımını etkileyen bir faktör olmadığını ifade etmiştir. Öte yandan bilgisayar okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalarda erkek ve kadın nüfus arasında bilgisayar kullanabilme açısından erkeklerin lehine büyük fark olduğuna dikkat çekilmektedir. Hemşirelik araştırmalarında ise diğer araştırmalardan farklı olarak, cinsiyetin bilgisayar okuryazarlığını etkilemeyen bir değişken olduğu belirtilmektedir. Bu durumun kadın ve erkek hemşirelerin aynı eğitim sürecinde bulunmaları ve aynı alanlarda bilgisayarı kullanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yaş değişkenine göre SBBKYTÖ puanları değerlendirildiğinde ise Kaya²⁹ hemşirelerin yaşı küçüldükçe sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumun daha olumlu hale geldiğini (p<0,001); Smith ve ark.⁴⁰ diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin bilgisayar okuryazarlık düzeyinin yaş değişkeninden

etkilendiğini ve gençlerin bilgisayar okuryazarlık düzeyinin daha iyi olduğu; Kipturgo ve ark.¹² Kenya'da hastanede çalışan 200 hemşire ile yaptıkları çalışmada yaşın bilgisayar tutumunu etkilediğini (p:0,039); Orun ve Kula⁴¹ yaş gruplarındaki artmasına paralel olarak sağlık elemanlarının enformatik düzeylerinde azalma olduğunu rapor etmektedirler. Öte yandan bu çalışmadan farklı olarak Hsu ve ark.⁴² hemşirelerin yaşı bir birim arttığında bilgisayar okuryazarlığı düzeyinin 0.176 birim arttığını bildirmektedir. Işık ve Akbolat²⁰ ise sağlık çalışanlarının yaş değişkeninin hastane bilgi sistemlerinin kullanımını etkileyen bir faktör olmadığını ifade etmektedir. Genel olarak gençlik, bilgisayarlara yönelik tutumlar için önemli bir faktör olarak tanımlanmaktadır. Daha genç öğrencilerin daha yaşlı öğrencilere kıyasla bilgisayarla çalışmaktan zevk aldığı bildirilmektedir. Hemşireler üzerinde yapılmış olan diğer çalışma sonuçlarından farklı olarak, bu çalışmada yaş faktörünün etkisinin belirlenmemiş olması, araştırmadaki öğrenci grubunun yaş dağılımının yakın olması ile açıklanabilir.

SBBKYTÖ puanları sınıflara göre değerlendirildiğinde ise yine anlamlı bir fark saptanmamıştır. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada ise²⁶ birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine kıyasla üçüncü ve dördüncü sınıflarını okuyan hemşirelik öğrencileri arasında önemli

farklılıklar olduğu rapor edilmektedir. İki araştırmada elde edilen sonuçlar birbirlerinden farklı olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin sınıfları arttıkça klinik deneyim, karar verme, sağlık sisteminde bilgisayar kullanma tecrübesinin artışı beklenmektedir. Çalışmanın yürütüldüğü okulun uygulama alanlarının kısıtlı, teknolojik gelişmelerinin yavaş olması araştırma sonucunun ortaya çıkmasında etkili olabilir.

Araştırma, çalışmanın yapıldığı sağlık yüksekokulunun hemşirelik öğrencileri ve “Sağlık Bakımında Bilgisayar Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği” sonucunda elde edilen veriler ile sınırlıdır. Çalışmada elde edilen veriler boylamsal özellikte olmaması da çalışmanın diğer bir sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu sınırlamalara rağmen, bu çalışmanın bulguları etkili bilgisayar eğitim programları geliştirmek için hemşire eğitimciler ve yöneticiler için yararlı olacaktır.

Araştırmada teknolojiye korku ve bilgisayar kullanımına yönelik kararsızlık veya anksiyete yaşayabilecek olanların %2, bilgisayar kullanımı konusunda huzursuz ve bilgisayarların yararlılığı konusunda endişeleri olanların %4, bilgisayar kullanımı konusunda temel bilgiye sahip ve kullanımda orta derecede rahat olan fakat bilgisayar teknolojisi uygulamasının farkındalığı sınırlı olanların %8, bilgisayar kullanırken kendilerini rahat hisseden, bilgisayar yetenekleri konusunda gerçekçi görüşe sahip olanların %38,7, çeşitli bilgisayar programlarını kullanma yeteneği konusunda kendinden emin olan, toplumsal gelişimde bilgisayarın yararına inananların %36, sağlık bakımında işlerliği arttırmak için bilgisayar kullanmayı öğrenebilme konusunda kendilerinden çok emin olan, bilgi teknolojisinin değerinin farkında olanların %11,3 oranında oldukları belirlenmiştir. Sağlık bakımı hizmetinin sunulduğu alanlarda, bilgisayar kullanımına yönelik duygu ve tutumları cinsiyet yaş ve sınıfa göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Sonuç olarak sağlık bilişimi ve bu kapsamda hemşirelik bilişimi hemşirelik bilgi ve uygulamalarında dikkate alınması gereken bir konudur ve hemşirelik adaylarının eğitiminden itibaren mutlaka yerini almalıdır. Hemşirelik müfredatlarında temel bilgisayar dersleri yerine hemşirelik bilişim teknolojisine yönelik revizyonlar

gereklidir. Ayrıca Hemşire öğrencilerin bilgisayar teknolojisi ve eğitimini, sağlık bakımının ayrılmaz bir parçası olarak görmelerini sağlamak ve hemşire öğrencilerin bilgisayar kullanım etkinliğini artırmak amacıyla bilgisayara dayalı bir çevrede hemşirelik hizmetleri uygulamalarını gerçekleştirmeleri, öğrenci hemşirelerin uygulama ortamlarında bilgisayarlara kolay ulaşımının sağlanması ve etkin kullanım ortamlarının oluşturulması önerilmektedir.

ÇIKAR BEYANNAMESİ

Herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını yazarlar beyan etmektedirler.

KAYNAKÇA

1. Haux R, Knaup P. Recommendations of the international medical informatics association (IMIA) on education in health and medical informatics. *Methods of Information in Medicine*. 2000;39(3):267-277.
2. Mutluay E, Özdemir L. Sağlık bilişim sistemleri kapsamında hemşirelik bilişiminin kullanımı. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2014;22(3):180-186.
3. Erer MT, Akbaş M, Yıldırım G. Hemşirelik sürecinin evrimsel gelişimi hemşirelik süreci. *Lokman Hekim Dergisi*. 2017;7(1):1-5.
4. Aktaş E. Öz Tedavi Kuramı, Ocakçı AF, Ecevit Alpar Ş. Hemşirelikte Kavram, Kuram ve Model Örnekleri. Birinci baskı. İstanbul: İstanbul Tıp kitabevi; 2013:94-94.
5. Birol L. Hemşirelik Süreci, 7. Baskı. İstanbul: Etki Matbaacılık, 2010.
6. Bickford CJ. Nursing informatics: Scope and standards of practice. In: Saranto, K, Flatley Brennan, P., Park, H., Tallberg, M, Ensio, A editors. *Connecting Health and Humans*. Amsterdam: IOS Press, 2009:855.
7. Bilgiç Ş, Şendir M. Hemşirelik bilişimi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*. 2014;3(1):24-28.
8. Bilgiç Ş, Aydın ÖG. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin bilişim teknolojilerine ilişkin görüşleri. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*. 2015;3(3):9-18.
9. Özel HÖ, Ürkmez DÖ, Demiray S, Cebeci Z. Hemşirelik bilişimi ve hastane bilgi yönetimi sistemi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*. 2014;30(3):158-160.
10. Topkaya SG, Kaya N. Nurses' computer literacy and attitudes towards the use of computers in health care. *International Journal of Nursing Practice*. 2015;21(2):141-149.
11. Sukums F, Mensah N, Mpembeni R, Kaltschmidt, Haefeli WE and Blank A. Health workers' knowledge of and attitudes towards computer applications in rural african health facilities. *Glob Health Action*. 2014;7(1):24534.
12. Kipturgo MK, Bitok LW, Karani AK and Muiva MM. Attitudes of nursing staff towards computerisation: a case of two hospitals in Nairobi, Kenya. *BMC Med. Inform. Decis Mak*. 2014;14(1):35-43.
13. Boz Yüksekdağ B. Hemşirelik eğitiminde bilgisayar teknolojisinin kullanımı. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. 2015;1(1):103-118.
14. Eriş, H., İlman, E. Sağlık Çalışanlarının Hastane Bilgi Sistemi Hakkındaki Görüşleri. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 2019;(16):301-309.

15. Gül A, Gençtürk N, Bozkurt G. Hemşireler arasında bilgisayar ve internet. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2004;7(3):8-18.
16. Işık O, Akbolat M. Bilgi teknolojileri ve hastane bilgi sistemleri kullanımı: Sağlık çalışanları üzerine bir araştırma. Bilgi Dünyası. 2010;11(2):365-389.
17. Kaçan Softa H, Akduran F, Akyazı E. Hemşirelerin bilgisayar kullanımlarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2014;3(3):845-858.
18. Kardaş-Özdemir F, Karakaya G. Hemşirelerin bilgisayar ve bilişim teknolojisini kullanma durumları. Tepecik Eğitim ve Araştırma Hast. Dergisi 2017;27(2):126-130.
19. Köse A. Hemşirelerin bilgisayar kullanım durumlarının belirlenmesine yönelik bir ampirik çalışma; Trabzon İli Örneği. Bilişim Teknolojileri Dergisi. 2011;5(1):37-43.
20. Kaya N, Aştı T. Sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliği. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi. 2008;16(61):24-32.
21. Kuo MG, Chung-Feng L and Chen-Chung M. An investigation of the effect of nurses' technology readiness on the acceptance of mobile electronic medical record systems. Medical Informatics and Decision Making. 2013;13(1):88-102.
22. Ay FA. Uluslararası elektronik hasta kayıt sistemleri, hemşirelik uygulamaları ve bilgisayar ilişkisi. Gülhane Tıp Dergisi. 2009;4(51):131-136.
23. Hung SY, Tsai JC, Chuang CC. Investigating primary health care nurses' intention to use information technology: An empirical study in Taiwan. Decision Support Systems. 2014;57(2014):331-342.
24. Başar A, Delice ST, İlhan MN, Ergün MA, Soncul H. Hemşirelik hizmetlerinde bilgisayar kullanımı; Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Örneği. Bilişim Teknolojileri Dergisi 2008;1(1):43-46.
25. Pretest for Attitudes Toward Computers in Healthcare-P.A.T.C.H. Assessment. https://nursing-informatics.com/niassess/PATCH_PersonalPlan_v3.pdf Erişim tarihi 02 Ocak, 2016.
26. Özdamar K. Bioistatistics with SPSS, 4th ed. Eskişehir: Kaan Press,2001.
27. Kaya N, Astı T, Kaya H, Kaçar GY. Hemşirelerin Bilgisayar Kullanımına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi. 2008;16(62):83-89.
28. Oksay Şahin A, Yalçın Nar M, Pehlivanoğlu Yütmez T, Yılmaz Çam Ç. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumları. Türkiye Klinikleri J Surg Nurs-Special Topics, 2016;2(1):91-96.
29. Özen N, Yazıcıoğlu İ, Çınar F.İ. Hemşirelik öğrencilerinin sağlık bakımında bilgisayar kullanımına yönelik tutumları ile klinik karar verme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2017;14(2):112-118.
30. Kaya N. Factors Affecting Nurses' Attitudes toward computers in healthcare. Computers, Informatics, Nursing. 2011;29(2):121-129.
31. Huryk LA. Factors influencing nurses' attitudes towards healthcare information technology. Journal of Nursing Management. 2010;18(5):606-612.
32. Shoham S, Gonen A. Intentions of hospital nurses to work with computers: based on the theory of planned behavior. Computers, Informatics, Nursing. 2008;26(2):106-116.
33. McLane S. Design in gan emr planning process based on staff attitudes toward and opinions about computers in healthcare. Computers, Informatics, Nursing. 2005;23(2):85-92.
34. Vijayalakshmi P, Ramachandra, Math SB. Nursing students' attitudes towards computers in health care: comparative analysis. J. Health Inform. 2014;6(2):46-52.
35. Hegney D, Eley R, Soar J, Buikstra E. Attitudes of Australian nurses to information technology in the workplace: A national survey. Computers, Informatics, Nursing. 2009;27(2):114-121.
36. Atay S, Arıkan D, Yılmaz F, Aslantürk N, Uzun A. Nursing and midwifery students' attitudes to computer use in healthcare. Nurs Pract Today. 2014;1(3):147-154.
37. Nkosi ZZ, Asah F, Pillay P. Post-basic nursing students access to and attitudes toward the use of information technology in practice: a descriptive analysis. Journal of Nursing Management. 2011;19(7):876-882.
38. Hebda T, Calderone T. What nurse educators need to know about the tiger initiative. Nurse Educator. 2010;35(2):56-60.
39. Brumini G, Koviæ I, Zombori D, Luliæ, I, Petroveëki, M. Nurses' attitudes towards computers: cross sectional questionnaire study. Croat Med J 2005;46(1):101-104.
40. Smith K, Smith V, Krugman M, Oman K. Evaluating the impact of computerized clinical documentation. Comput Inform Nurs. 2005;23(3):132-138.
41. Orun E, Kula S. Çeşitli basamaklarda çalışan sağlık personelinin bilişim düzeyinin ölçülmesi: Üniversite hastanesi ve sağlık ocağı uygulaması. Bilişim Teknolojileri Dergisi. 2012;5(1):29-35.
42. Hsu HM, Hou YH, Chang IC, Yen DC. Factors influencing computer literacy of Taiwan and South Korea nurses. Journal of Medical Systems. 2009;33(2):133-139.